

राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत
राज्य आरोग्य अभियान आणि राज्य
आरोग्य सोसायटी गठित करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: PHD-३००११/१३/२०१३/आरोग्य-७, राग्राआ
जी.टी. रुग्णालय आवार, १० वा मजला,
बी-विंग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ००१.
दिनांक: ०७ मार्च, २०१४

वाचा -

१. केंद्र शासनाचे आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालयाचे पत्र क्र. L.१९०१७/१/२००८-UH (खंड-३), दि. १६/०५/२०१३.
२. शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभाग, क्र. राग्राआ-२००५/२४३/प्र.क्र.२४४/आरोग्य-६, दि. १५/१०/२००५
३. शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभाग, क्र. राग्राआ-२००५/ २८३/ प्र.क्र.२९१/ ०५/ आरोग्य-६, दि. २४/१०/२००५
४. केंद्र शासनाचे आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालयाचे पत्र क्र.F.No. L.१९०१२/६२/२०१३-UH (भाग-१), दि. १०/०२/२०१४.

प्रस्तावना -

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान हा कार्यक्रम समाजातील गरीब, वंचित तसेच संवेदनशील वर्गास प्रभावी आरोग्य सेवा पुरविण्यासाठी २००५ साली सुरू करण्यात आला. या कार्यक्रमांतर्गत मुलभूत आरोग्य सेवा पुरविण्याची पद्धत सुधारणे अपेक्षित आहे. या अभियानामार्फत आरोग्याशी संबंधित महत्वपूर्ण घटक जसे पोषण, स्वच्छता आणि सुरक्षित पिण्याचे पाणी या पूरक सेवांचा विचार केला जाईल. आरोग्य सेवांचे सुलभीकरण करण्यासाठी भारतीय औषध पद्धतीला मुख्य प्रवाहात आणणे हे सुद्धा सदर अभियानाचे उद्दिष्ट आहे.

केंद्र शासनाने आर्थिक आणि सामाजिक विकासामध्ये आरोग्याचे महत्व लक्षात घेऊन विशेषतः नागरी भागातील गरीब, वंचित वर्गाच्या जीवनमानाच्या स्तरात सुधारणा करण्यासाठी राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान हा कार्यक्रम राबविण्याचा निर्णय घेतला आहे. आता राष्ट्रीय आरोग्य

अभियानांतर्गत राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान आणि राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान या दोन्ही कार्यक्रमांचा समावेश असेल. या अभियानात राज्याच्या राजधानीसह जिल्ह्याची मुख्य ठिकाणे तसेच ज्या शहरांची लोकसंख्या ५० हजार पेक्षा जास्त आहे अशा शहरांचा समावेश करण्यात येणार आहे. स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या क्रियाशील सहभागाद्वारे नागरी भागातील जनतेचा विशेषतः झोपडपट्टी भागातील व संवेदनशील वर्गाचा आरोग्यस्तर सुधारण्यासाठी गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवांची समान उपलब्धता साध्य करणे राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियानाचे उद्दिष्ट आहे. राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान आपली उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी, ज्या नागरी भागात आरोग्याशी संबंधित पायाभूत सोयीसुविधा नाहीत तेथे त्या तयार करणे, सध्या अस्तित्वात असलेल्या प्राथमिक सार्वजनिक आरोग्य सेवांचे बळकटीकरण करणे, नफ़ा तत्वावर तसेच बिगर-नफ़ा तत्वावर आधारित खासगी क्षेत्रासोबत भागीदारी करणे,समुदाय स्तरावरील महिला आरोग्य समिती आणि आशा कार्यकर्ती यांच्यामार्फत समुदायक्षमता व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या क्षमतेचा विकास करणे,तसेच वंचित, सर्वाधिक संवेदनशील वर्गाचा समावेश करण्यासाठी विशेष तरतूदी करणे याद्वारे सक्षम सार्वजनिक आरोग्य सेवा पद्धती विकसित करेल.

यापूर्वी राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य आरोग्य अभियान , राज्य आरोग्य सोसायटी,तसेच जिल्हा स्तरावर आणि संस्था स्तरावर समित्या स्थापन करण्यात आल्या होत्या.त्यामुळे राज्यस्तरीय तसेच जिल्हास्तरीय व्यवस्था पुनर्रचित करणे आवश्यक होते. राज्य आरोग्य अभियान तसेच राज्य आरोग्य सोसायटी ची पुनर्रचना करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

शासन प्रस्तावनेमधे नमूद केलेले क्र.२ आणि ३ येथील शासन निर्णय अधिक्रमीत करून राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान आणि राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान या दोन्ही कार्यक्रमांवर नियंत्रण

ठेवण्यासाठी राज्य आरोग्य अभियानाचे पुर्नगठन करीत आहे. प्रस्तावनेमध्ये नमूद क्र.१ आणि ४ येथील पत्रानुसार राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियानाच्या अंमलबजावणीस केंद्र शासनाने मान्यता दिली आहे.

राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान आणि राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान या दोन्ही कार्यक्रमांचा समावेश असेल. अतिरिक्त अभियान संचालक, राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियान हे आयुक्त, कुटूंब कल्याण तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान यांच्या संनियंत्रणाखाली राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियानाचे कामकाज पाहतील.

राज्य आरोग्य अभियानाचे गठन खालीलप्रमाणे करण्यात यावे :

राज्य आरोग्य अभियानाची रचना :-

१) मा. मुख्यमंत्री	- अध्यक्ष
२) मा. उप मुख्यमंत्री	- सह अध्यक्ष
३) मा. मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण विभाग	- उपाध्यक्ष
४) मा. मंत्री, अर्थ व नियोजन विभाग	- सदस्य
५) मा. मंत्री, महिला व बाल विकास विभाग	- सदस्य
६) मा. मंत्री, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	- सदस्य
७) मा. मंत्री, ग्रामविकास विभाग	- सदस्य
८) मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
९) मा. मंत्री, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	- सदस्य
१०) मा. मंत्री, गृहनिर्माण विभाग	- सदस्य
११) मा. मंत्री, आदिवासी विकास विभाग	- सदस्य
१२) मा. राज्यमंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण विभाग	- सदस्य
१३) मा. लोक प्रतिनिधी (संसद सदस्य / विधानमंडळ सदस्य / (अन्य लोक प्रतिनिधी) (नामांकन वेगळ्याने करण्यात येईल)	- सदस्य

शासकीय सदस्य:

१४) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य	- सदस्य
१५) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग	- सदस्य
१६) प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण विभाग	- सदस्य
१७) प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग	- सदस्य
१८) प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग	- सदस्य

१९) प्रधान सचिव, वित्त विभाग	- सदस्य
२०) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग	- सदस्य
२१) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
२२) प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	- सदस्य
२३) प्रधान सचिव, गृहनिर्माण विभाग	- सदस्य
२४) प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग	- सदस्य
२५) सचिव, शालेय शिक्षण विभाग	- सदस्य
२६) सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	- सदस्य
२७) सचिव-२, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग	- सदस्य
२८) वरिष्ठ विभागीय संचालक, आरोग्य व कुटुंब कल्याण, भारत सरकार, पुणे	- सदस्य

नामनिर्देशित अशासकीय सदस्य:

२९) अध्यक्ष, इंडियन मेडीकल असोसिएशन (IMA), नागपूर	- सदस्य
३०) अध्यक्ष, इंडियन पब्लीक हेल्थ असोसिएशन (IPHA), नागपूर	- सदस्य
३१) आरोग्य क्षेत्रातील तज्ञ (नामांकन वेगळ्याने करण्यात येईल)	- सदस्य
३२) आरोग्य क्षेत्रात काम करणा-या स्वयंसेवी संस्था (नामांकन वेगळ्याने करण्यात येईल)	- सदस्य
३३) युएनएफपीए (UNFPA), ठाणे	- सदस्य
३४) युनिसेफ (UNICEF), मुंबई	- सदस्य
३५) आयुक्त, कुटुंब कल्याण तथा संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई	- सदस्य सचिव

राज्य आरोग्य अभियानाची बैठक ६ महिन्यातून एकदा घेण्यात येईल.

राज्य आरोग्य अभियानाची कार्ये :-

- १) सर्वाना आरोग्य सुविधा पुरविणे.
- २) आरोग्य क्षेत्राशी संबंधित धोरणात्मक निर्णयाबाबत विचार विनिमय करणे.
- ३) राष्ट्रीय आरोग्य विषयक कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेणे.
- ४) आंतर्क्षेत्रीय समन्वय
- ५) राष्ट्रीय आरोग्य अभियानासाठी भविष्यातील कार्यक्रम राबविण्यासाठी सूचना करणे.

(ब) राज्य आरोग्य सोसायटी :-

शासन राज्य आरोग्य सोसायटीची खालीलप्रमाणे पुनर्रचना करण्यास मान्यता देत आहे.

राज्य आरोग्य सोसायटीमध्ये नियामक मंडळ (Governing Body) आणि कार्यकारी समितीचा (Executive Committee) समावेश असेल. राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी अतिरिक्त व्यवस्थापकीय व तांत्रिक सहाय्यासाठी या दोन्ही मंडळ समिती कार्यरत राहतील .

नियामक मंडळाची (Governing Body) रचना :

१) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य	-	अध्यक्ष
२) प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग	-	सह-अध्यक्ष
३) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग	-	सदस्य
४) प्रधान सचिव, वित्त विभाग	-	सदस्य
५) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	-	सदस्य
६) प्रधान सचिव, नगरविकास विभाग	-	सदस्य
७) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग	-	सदस्य
८) प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग	-	सदस्य
९) प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	-	सदस्य
१०) प्रधान सचिव, गृहनिर्माण विभाग	-	सदस्य
११) प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग	-	सदस्य
१२) सचिव, शालेय शिक्षण विभाग	-	सदस्य
१३) सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	-	सदस्य
१४) महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता बाल आरोग्य व पोषण मिशन	-	सदस्य
१५) सचिव-२, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग	-	सदस्य
१६) संचालक, नगरपालिका प्रशासन, मुंबई	-	सदस्य
१७) प्रकल्प संचालक, MSACS, मुंबई	-	सदस्य
१८) संचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई	-	सदस्य
१९) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, मुंबई	-	सदस्य
२०) संचालक, आयुर्वेद, मुंबई	-	सदस्य

२१) वरिष्ठ विभागीय संचालक, आरोग्य व कुटुंब कल्याण, भारत सरकार, पुणे	-	सदस्य
२२) युएनएफपीए (UNFPA), ठाणे	-	सदस्य
२३) युनिसेफ, मुंबई	-	सदस्य

नामनिर्देशित अशासकीय सदस्य:

२४) अध्यक्ष, इंडियन मेडीकल असोसिएशन (IMA), नागपूर	-	सदस्य
२५) अध्यक्ष, इंडियन पब्लीक हेल्थ असोसिएशन (IPHA), नागपूर	-	सदस्य
२६) अध्यक्ष, निओनॅटॅलॉजी फोरम ऑफ महाराष्ट्र	-	सदस्य
२७) अध्यक्ष, इंडियन अॅकॅडमी ऑफ पेडिअॅट्रिक्स (IAP)	-	सदस्य
२८) अध्यक्ष, फेडरेशन ऑफ ऑबस्टेट्रीक्स अॅन्ड गायनॅकोलॉजीस्ट ऑफ इंडिया (FOGSI)	-	सदस्य
२९) अध्यक्ष, ऑबस्टेट्रीक्स अॅन्ड गायनॅकोलॉजी असोसिएशन	-	सदस्य
३०) आरोग्य क्षेत्रातील दोन तज्ञ (नामांकन वेगळ्याने करण्यात येईल)	-	सदस्य
३१) आरोग्य क्षेत्रात कार्यरत स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी (दोन) (नामांकन वेगळ्याने करण्यात येईल)	-	सदस्य
३२) आयुक्त, कुटुंब कल्याण तथा संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई	-	सदस्य सचिव

नियामक मंडळाची बैठक ६ महिन्यातून एकदा घेण्यात यावी

नियामक मंडळाची कार्ये :-

- १) राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाच्या वार्षिक नियोजन आराखड्यास मंजूरी देणे.
- २) आरोग्य व कुटुंब कल्याण क्षेत्रातील कार्यरत संस्थांमधील सुधारणाबाबतच्या प्रस्तावावर विचार करणे.
- ३) वार्षिक कृती आराखड्याच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेणे.
- ४) राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी संबंधित सर्व विभागामध्ये /संस्थामध्ये समन्वय साधणे.
- ५) राज्य आरोग्य अभियानाने घेतलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने कार्यवाहीचा पाठपुरावा करणे.

- ६) आरोग्य क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्था /अन्य संस्था/ संघटना/ दाता यांच्याशी समन्वय साधणे.

कार्यकारी समितीची (Executive Committee) रचना :-

१) प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण विभाग	-	अध्यक्ष
२) सचिव-२, सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण विभाग	-	सह अध्यक्ष
३) आयुक्त, कुटूंबकल्याण तथा संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान	-	उपाध्यक्ष
४) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	-	सदस्य
५) प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग	-	सदस्य
६) प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग	-	सदस्य
७) महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता बाल आरोग्य व पोषण मिशन	-	सदस्य
८) सचिव, शालेय शिक्षण विभाग	-	सदस्य
९) संचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई	-	सदस्य
१०) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, मुंबई	-	सदस्य
११) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, पुणे	-	सदस्य
१२) आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग, नाशिक	-	सदस्य
१३) संचालक, नगरपालिका (प्रशासन), मुंबई	-	सदस्य
१४) प्रकल्प संचालक, MSACS, मुंबई	-	सदस्य
१५) संचालक, आयुर्वेद, मुंबई	-	सदस्य
१६) अतिरिक्त संचालक, आरोग्य सेवा, कुटूंब कल्याण, पुणे	-	सदस्य
१७) सह संचालक, राष्ट्रीय किटकजन्य आजार नियंत्रण कार्यक्रम, मुंबई	-	सदस्य
१८) सह संचालक, राष्ट्रीय अंधत्व निवारण कार्यक्रम, मुंबई	-	सदस्य
१९) सह संचालक, क्षयरोग आणि कुष्ठरोग नियंत्रण कार्यक्रम, पुणे	-	सदस्य
२०) उप संचालक, आरोग्य सेवा (सर्व मंडळे)	-	सदस्य
२१) सह संचालक (तांत्रिक), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान	-	सदस्य सचिव

कार्यकारी समितीची बैठक ३ महिन्यातून एकदा घेण्यात येईल.

कार्यकारी समितीचे कार्य :-

- १) योजनेवरील तपशीलवार खर्चाचा व अंमलबजावणीचा आढावा.

- २) जिल्हयांकडून आणि इतर अंमलबजावणी संस्थांकडून प्राप्त प्रस्ताव/ जिल्हा कृती आराखडयास मान्यता देणे.
- ३) आराखडयाप्रमाणे अंमलबजावणी करणे व त्यानुसार कार्यक्रमासाठी अनुदान वितरीत करण्यास मान्य झालेल्या कृती.
- ४) जिल्हा आरोग्य सोसायटीला वितरीत केलेल्या अनुदानाचा आढावा घेणे.
- ५) नियामक मंडळाने घेतलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने निर्णयाच्या अंमलबजावणीचा पाठपुरावा करणे.
- ६) सर्व विभागामध्ये/ संस्थामध्ये समन्वय साधण्यासाठी कार्य व्यवस्थापन अंतिम/पूर्ण करणे.

सर्व अशासकीय सदस्यांना सध्या अस्तित्वात असलेल्या शासकीय नियमांनुसार भत्ते अदा करण्यात यावेत.

समितीची कार्यकक्षा संदर्भाधिन शासन निर्णयानुसार राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०३०४१८०५११९२१७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजेंद्र पवार)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
३. मा. उपमुख्य मंत्री, यांचे सचिव
४. मा. मंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग
५. मा. मंत्री, वित्त व नियोजन
६. मा. मंत्री, महिला व बालकल्याण

७. मा. मंत्री, वैद्यकीय शिक्षण व औषध द्रव्य
८. मा. मंत्री, ग्रामीण विकास
९. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता
१०. मा. मंत्री, नगर विकास
११. मा. मंत्री, सामाजिक न्याय
१२. मा. राज्यमंत्री, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग
१३. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
१४. सचिव, आरोग्य व कुटुंब कल्याण, भारत सरकार, निर्माण भवन, नवी दिल्ली
१५. प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग
१६. प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग
१७. प्रधान सचिव, वित्त विभाग
१८. प्रधान सचिव, नियोजन विभाग
१९. प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग
२०. प्रधान सचिव, महिला व बालकल्याण विभाग
२१. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग
२२. महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता बाल आरोग्य व पोषण मिशन
२३. सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषध द्रव्ये विभाग
२४. सचिव, शालेय शिक्षण विभाग
२५. सचिव - २, सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभाग
२६. संचालक, आरोग्य व कुटुंब कल्याण, भारत सरकार, पुणे.
२७. संचालक, आरोग्य सेवा, सार्वजनिक आरोग्य विभाग
२८. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन संचालनालय, मुंबई
२९. संचालक, आयुष, मुंबई.
३०. वरिष्ठ विभागीय संचालक, आरोग्य व कुटुंब कल्याण, भारत सरकार, पुणे
३१. अध्यक्ष, इंडियन मेडीकल असोसिएशन (IMA), मुंबई
३२. अध्यक्ष, इंडियन पब्लीक हेल्थ असोसिएशन (IPHA), मुंबई
३३. अध्यक्ष, नियोनॅटोलॉजि फोरम ऑफ महाराष्ट्र
३४. अध्यक्ष, इंडियन अॅकॅडमी ऑफ पेडिअट्रिक्स (IAP)
३५. अध्यक्ष, फेडरेशन ऑफ ऑबस्टेट्रीक्स अँड गायनॅकोलॉजीस्ट ऑफ इंडिया (FOGSI)
३६. सदस्य, युनिसेफ (UNICEF), मुंबई
३७. सदस्य, युएनएफपीए (UNFPA), ठाणे
३८. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
३९. प्रकल्प संचालक, MSACS, मुंबई

- ४०.आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास योजना (ICDS), मुंबई
- ४१.संचालक, नगरपालिका प्रशासन, मुंबई
- ४२.संचालक, भूजल सर्वेक्षण, मुंबई
- ४३.संचालक, आयुर्वेद, मुंबई
- ४४.अतिरिक्त संचालक, कु. क., पुणे
- ४५.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई
- ४६.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, मलेरिया व फिलेरीया, पुणे
- ४७.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, कुष्ठरोग, पुणे
- ४८.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, वैद्यकीय, पुणे
- ४९.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, पी.डी.ई, पुणे
- ५०.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, आय.ई.सी. पुणे
- ५१.सहसंचालक, आरोग्य सेवा, अंधत्व निवारण, मुंबई
- ५२.उपसंचालक, आरोग्य सेवा, क्षयरोग, पुणे
- ५३.महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२, मुंबई / नागपूर
- ५४.कोषागार अधिकारी, (सर्व जिल्हयांचे)
- ५५.उपसचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग यांचे स्विय सहायक (सर्व)
- ५६.अवर सचिव / कक्ष अधिकारी, सार्वजनिक आरोग्य विभाग (सर्व)

**NATIONAL HEALTH MISSION
CONSTITUTION OF STATE
HEALTH MISSION AND
STATE HEALTH SOCIETY**

Government of Maharashtra

Public Health Department

Government Resolution No.: PHD - 30011/13/2013 - PHD - Arogya7,NRHM

G.T. Hospital Compound, 10 th floor,
B wing, New Mantralaya, Mumbai.

Date: 07 March, 2014

Read -

1. **Government Resolution No.:** Government of India Ministry of Health and Family Welfare, No.:L.19017/1/2008-UH (Vol. III),dated 16th May, 2013
2. **Government Resolution No.:** Public Health Department No.: NRHM 2005 /243/ CR 244 / PH6, Dated 15th October, 2005
3. **Government Resolution No.:** Public Health Department No.: NRHM 2005/283/CR 291/05/PH6, Dated 24th October 2005
4. **Government Resolution No.:** Government of India Ministry of Health and Family Welfare, No.F.No.L.19012/62/2013-UH (Part-I), dated 10th February, 2014

Introduction -

National Rural Health Mission (NRHM) was launched in the year 2005 to provide effective health care to poor and vulnerable and to marginalized section of the society. Under this programme it is expected that the basic health care delivery system shall be improved. The mission adopts a synergistic approach relating health to the determinants of good health viz. segments of nutrition, sanitation, hygiene and safe drinking water. It also aims at mainstreaming the Indian system of medicines to facilitate health care.

Recognizing the importance of health in the process of economic and social development and improving the quality of life of our citizens, particularly of poorer and vulnerable section of the population of Urban Area, the Government of India has resolved to launch the National Urban Health Mission (NUHM). Both NRHM and NUHM are now sub-mission under an overarching National Health Mission (NHM). NUHM is to be launched in all cities/towns with a population of more than 50,000, all district

headquarters and state capitals. National Urban Health Mission (NUHM) aims to improve the health status of the urban population, particularly the slum dwellers and other vulnerable sections by facilitating equitable access to quality health care with the active involvement of the Urban Local Bodies (ULBs). It proposes to achieve its objectives by developing appropriate public health delivery system across cities/towns with provisions for creating new infrastructure where none exists, strengthening the existing primary public health systems, entering into partnerships with for-profit and not-for-profit private sector, improving access and building community capacity through community level institutions like Mahila Arogya Samiti (MAS) and link workers called Accredited Social Health Activists (ASHA), capacity building of key stakeholders like ULBs, and by making special provision for inclusion of the most vulnerable amongst the poor.

For the Implementation of National Rural Health Mission the State Health Mission, State Health Society and District level as well as institutional level committees were setup. It was necessary to revise the setup at state level as well as district level. The proposal to revise constitution of State Health Mission and State Health Society was under active consideration of the Government.

Resolution

Government is pleased to reconstitute a State Health Mission which will be the controlling body for both National Rural Health Mission (NRHM) and National Urban Health Mission (NUHM) by superseding Government Resolution cited at the reference serial no.2 and 3. According to letter No.1 & 4 mentioned in the preamble the Govt. of India has given approval for implementation of National Urban Health Mission.

Both NRHM and NUHM are now sub-Missions under an overarching National Health Mission (NHM). Additional Mission Director, National Urban Health Mission will look after National Urban Health Mission under supervision of commissioner Family Welfare & Mission Director, National Health Mission. The revised composition of State Health Mission is as given below :

Composition of State Health Mission :

1. Hon. Chief Minister

- Chairperson

2. Hon. Dy. Chief Minister	-	Co-Chairperson
3. Hon. Minister Public Health & Family Welfare	-	Dy. Chairperson
4. Hon. Minister, Finance & Planning	-	Member
5. Hon. Minister, Women & Child Development	-	Member
6. Hon. Minister, Medical Education & Drugs	-	Member
7. Hon. Minister, Rural Development	-	Member
8. Hon. Minister, Water Supply and Sanitation	-	Member
9. Hon. Minister, Social Justice & Spl. Assistance	-	Member
10. Hon. Minister, Housing Dept.	-	Member
11. Hon. Minister, Tribal Development	-	Member
12. Hon. State Minister, Public Health & Family Welfare	-	Member
13. Public Representatives (MP's, / MLA's / MLC's / Other Public Representatives)(will be nominated separately) -		Member

Official Members:

1. Chief Secretary, Maharashtra State	-	Member
2. Additional Chief Secretary, Planning Dept.	-	Member
3. Principal Secretary, Public Health & Family Welfare Dept.	-	Member
4. Principal Secretary, Urban Development Dept.	-	Member
5. Principal Secretary, Rural Development Dept.	-	Member
6. Principal Secretary, Finance Dept.	-	Member
7. Principal Secretary, Women & Child Welfare Dept.	-	Member
8. Principal Secretary, Water Supply and Sanitation	-	Member
9. Principal Secretary, Social Justice & Spl. Assistance	-	Member
10. Principal Secretary, Housing Dept.	-	Member
11. Principal Secretary, Tribal Development Dept.	-	Member
12. Secretary, School Education	-	Member
13. Secretary, Medical Education and Drugs Dept.	-	Member
14. Secretary - II, Public Health & Family Welfare Dept.	-	Member
15. Sr. Regional Director, GOI, Health & Family Welfare, Pune.	-	Member

Nominated Non-Official Members:

16. President, Indian Medical Association	-	Member
17. President, Indian Public Health Association	-	Member
18. Experts in the Public Health (to be nominated separately)	-	Member
Representatives of NGOs working in Health Sector.		
19. UNFPA, Thane	-	Member
20. UNICEF, Mumbai	-	Member
21. Commissioner Family Welfare & Mission Director, National Health Mission	-	Member Secretary

State Health Commission will hold its meeting once in every 6 months.

Business of the State Health Mission:

1. Providing health systems oversight.
2. Consideration of policy matters related with health sector (including determinants of good health)
3. Review of progress in implementation of NHM.
4. Inter-sectorial coordination.
5. Advocacy measures required to promote NHM visibility.

STATE HEALTH SOCIETY

Government is pleased to re-constitute State Health society comprising of Governing Body and Executive Committee which shall serve in an additional managerial and technical capacity to the Department of Public Health for effective implementation of the National Health Mission.

Composition of Governing Body:

1. Chief Secretary, Maharashtra State	-	Chairperson
2. Principal Secretary, Public Health & Family Welfare Dept.	-	Co. Chairperson
3. Additional Chief Secretary, Planning Dept.	-	Member
4. Principal Secretary, Finance Dept.		

5. Principal Secretary, Water Supply and Sanitation Dept.	-	Member
6. Principal Secretary, Urban Development Dept	-	Member
7. Principal Secretary, Women and Child Welfare Dept.	-	Member
8. Principal Secretary, Rural Development Dept.	-	Member
9. Principal Secretary, Social Justice & Spl. Assistance	-	Member
10. Principal Secretary, Tribal Development Dept	-	Member
11. Principal Secretary, Housing Dept.	-	Member
12. Secretary, School Education Dept.	-	Member
13. Secretary, Medical Education & Research	-	Member
14. Director General, RJMCHN	-	Member
15. Secretary II, Public Health Department	-	Member
16. Director Municipal Administration Dept., Mumbai	-	Member
17. Project Director MSACS, Mumbai	-	Member
18. Director of Health Services, Mumbai	-	Member
19. Director, Medical Education & Research, Mumbai	-	Member
20. Director, Ayurved, Mumbai		
21. Sr. Regional Director, Health & Family Welfare, GOI, Pune	-	Member
22. UNFPA, Thane	-	Member
23. UNICEF, Mumbai	-	Member

Nominated Non-Official Members

1. President, Indian Medical Association	-	Member
2. President, Indian Public Health Association	-	Member
3. President, Neonatology Forum of Maharashtra		
4. President, Indian Academy of Pediatrics (IAP), Maharashtra	-	Member
5. President, FOGSI, Maharashtra	-	Member
6. President, Obstetrics & Gynecology Association, Maharashtra	-	Member
7. Two experts in Public Health (To be nominated separately)	-	Member
8. Two Representative of NGOs working in Health Sector (To be nominated separately)	-	Member
9. Commissioner Family Welfare & Mission Director, National Health Mission	-	Member Secretary

Governing body will hold its meeting once in every 6 months.

Business of the Governing Body :

1. Approval / endorsement of Annual State Action Plan for the NHM
2. Consideration of proposals for Institutional reforms in health and FW sector
3. Review of Implementation of Annual Action Plan
4. Inter-sectorial co-ordination : All NHM related sectors and beyond (e.g. administrative reforms across the state)
5. Status of follow up action on decisions of the State Health Mission.
6. Coordination with NGOs / donors/ other agencies / organizations

Composition of the Executive Committee:

1. Principal Secretary (Public Health Department)	-	Chairperson
2. Secretary II, Public Health Department	-	Co-Chairperson
3. Commissioner (FW) & MD, NHM	-	Vice Chairperson
4. Principal Secretary, Water Supply Sanitation Dept.	-	Member
5. Principal Secretary, Rural Development Dept.	-	Member
6. Principal Secretary, Urban Development Dept.	-	Member
7. Director General, Rajmata Jijau Mission for Mother & Child Health Nutrition	-	Member
8. Secretary, School Education Dept.	-	Member
9. Director, Health Services, Mumbai	-	Member
10. Director, Medical Education & Research	-	Member
11. Commissioner, ICDS Project, Pune	-	Member
12. Commissioner, Tribal Development Dept., Nashik	-	Member
13. Director, Municipal Administration, Mumbai	-	Member
14. Project Director, MSACS, Mumbai	-	Member
15. Director, Ayurved, Mumbai	-	Member
16. Joint Director of Health Services National Vector Borne Disease Control Programme, Mumbai	-	Member
17. Joint Director of Health Services (Blindness Control Programme), Mumbai	-	Member
18. Joint Director of Health Services (Tuberculosis & Leprosy Control Programme), Pune	-	Member

19. Senior Regional Director, (Health & Family Welfare), GOI, Pune	-	Member
20. Dy. Director, Health Services (All Circles)	-	Member
21. Joint Director (Technical), National Health Mission	-	Member

Executive committee will hold its meeting once in three months.

Business of the Executive Committee:

1. Detailed expenditure and Implementation review
2. Approval of proposals from district and other implementing agencies / district action plans
3. Execution of the approved State Action Plan, Including release of funds for Programs at State level as per Annual Action Plan
4. Review of Release of funds to the District Health Societies
5. Finalization of working arrangements for intrasectoral and inter-sectoral co-ordination
6. Follow up actions on decisions of the Governing Body.

Non-officials members shall be paid TA / DA at the rates admissible to them as per the existing Government rules.

This Government resolution of Maharashtra Government is available at the website www.maharashtra.gov.in. Reference no. for this is 201403041805119217. This order has been signed digitally.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

(Rajendra Pawar)
Under Secretary to Govt. of Maharashtra

Copy forwarded to:

1. The Secretary to Hon. Governor of Maharashtra

2. The Secretary to Hon. Chief Minister of Maharashtra
3. The Secretary to the Hon. Dy. Chief Minister of Maharashtra
4. The Hon. Minister, Public Health
5. The Hon. Minister, Finance & Planning
6. The Hon. Minister, Women & Child Welfare
7. Hon. Minister, Medical Education & Drugs
8. Hon. Minister, Rural Development
9. Hon. Minister, Water Supply and Sanitation
10. Hon. Minister, Water Supply and Sanitation
11. Hon. Minister, Urban Development
12. Hon. Minister, Social Justice
13. Hon. Minister, Tribal Development
14. Hon. Minister of State, Public Health
15. The Chief Secretary, Government of Maharashtra
16. The Secretary, Health & Family Welfare, Govt. of India, Nirman Bhavan, New Delhi.
17. The Additional Chief Secretary, Planning Dept.
18. The Additional Chief School Education
19. The principal Secretary, Urban Development Dept.
20. The Principal Secretary, Rural Development Dept.
21. The Principal Secretary, Family Welfare, Public Health Department.
22. The Principal Secretary, Finance Dept.
23. Director General, Rajmata Jijau Mission for Mother and Child Health Nutrition
24. The Principal secretary, Women & Child Welfare Dept.
25. The Principal Secretary, Tribal Development Dept.
26. The Director Health Services, M.S. Mumbai
27. The Director, Ayurved, M.S. Mumbai
28. Sr. Regional Director, Health & Family Welfare, GOI Pune.
29. Indian Medical Association, Mumbai
30. Indian Public Health Association, Mumbai

31. Neonatology Forum of Maharashtra, Mumbai
32. Indian Academy of Pediatrics (IAP)
33. Federation Obstetrics and Gynecology
34. UNFPA, Thane
35. UNICEF, Mumbai
36. Commissioner, ICDS, M.S. Mumbai
37. Commissioner, Tribal Development, Nashik
38. Project Director, Maharashtra Aids Control Society, Mumbai
39. Director, Municipal Administration, Mumbai
40. Director, Ground Water Survey, Pune
41. Director, Ayurveda, Mumbai
42. Addl. Director (FW), Pune
43. Joint Director of Health Services (Health), Mumbai
44. Joint Director of Health Services (Malaria & Filaria), Pune
45. Joint Director of Health Services (Leprosy), Pune
46. Joint Director of Health Services (Medical), Pune
47. Joint Director of Health Services (PDE), Pune
48. Joint Director of Health Services (IEC), Pune
49. Joint Director of Health Services (Blindness Control), Mumbai
50. Dy. Director of Health Services (TB BCG), Pune
51. Sr. Regional Director, Health & Family Welfare, GOI Pune.
52. The A.G. Maharashtra – I&II, Mumbai/Nagpur
53. The Treasury Officers (All District)
54. The Pay and Accounts Officer, Mumbai
55. P.A. to Dy. Secy. Public Health Dept. (All)
56. Under Secy./Desk Officer (All), Public Health Dept. / Select file, PH-6